

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

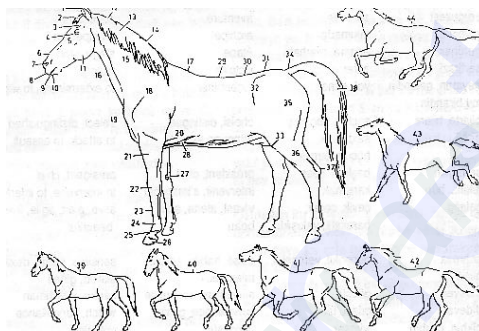
*Min ew nivîstî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan*

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

H E S P

Amedekar : Mizaffer BEGZADE

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
1-38 hesp	at	morphologie du cheval	points of the horse
1-11 serî	baş	tête (la tête du cheval	head (horse's head)
1- guh	kulak	oreille	ear
2- tûmik, tûncik	perçem	toupet	forelock
3- enî	alın	front	forehead
4- çav	göz	œil	eye
5- rû	yüz	face	face
6- difin, poz, bêvil	burun	chanfrein	nose
7- firmik	burun deliği	naseau	nostril
8- lêva jorî	üst dudak	lèvre supérieure	upper lip
9- dev	ağız	bouche	mouth
10- lêva jêrî	alt dudak	lèvre inférieure	underlip (lower lip)
11- guhişk, alûş, alçîmek	atın alt çenesi	ganache	lower jaw
12- patik	ense	nuque	crest (neck)
13- hijî	yele	crinière	mane (horse's mane)
14- çema stû		encolure	crest (horse's crest)
15- stû	boyun	cou	neck
16- gewrî	boğaz	gorge	throat
17- semil		garrot	withers

18-27 lingê pêşîn,dest	ön ayak	membre antérieur	forehand
18- şepilk, pol	omuz	épaule	shoulder
19- sîng, pêxîl	göğüs	poitrail	breast
20- binçeng	dirsek	coude	elbow
21- mil	bilek	avant-bras	forearm
22-26 zend		ped antérieur	forefoot
22- çok	diz	genou	knee (carpus, wrist)
23- zend		canon	cannon
24- qevdik, xirtik		boulet	fetlock
25- güzêk	bukağılık	paturon	pastern
26- sim		ped (sabot)	hoof
27- goçke		châtaigne, un durillon	chestnut (castor), a callosity
28- demara mehmûzê		veine thoracique externe	spur vein
29- navpişt	surt	dos	back
30- masulka, piş		reins	loins (lumbar region)
31- qorik	sağrı	croupe	croup (rump, crupper)
32- kulîmek	kalça	hanche	hip
33-37- lingê paşî	arka ayak	membre postérieur	hind leg
33- çok		grasset	stifle (stifle joint)
34- qurma delê	but	attache de la queue	root (dock) of the tail

CIVÎNA BIHARA 1991AN

Civîna nehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî ji 25ê gulanê ta 1ê heziranê, li Swêdê, li xwendegeha Biskops Arnöyê civiya. Civin giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna peyvên hin afirandinên klasîk û nûjên ên kurmancî : *Nûbara Ehmedê Xanî* (Sedsala XVIIan), *Adet û Rusûmatê El Ekrad* (Sedsala XIXan), Memê Alan, Dîwana Duwem a Cegerxwîn, kovarên *Roja Nû û Stêrk* (Salên 1940an), Dîwana Tîrêj. Tevî vê lêkolîna bingehîn ji bo vejîndina dewlemendiyan kêmnas ên zimanê me beşdarên civinê li ser hin gotinên jiyana rojane (hesp û mirîşk) û li ser pirsên rêzimana kurdî jî xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê de belav dikin. Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1991an bûn, ev in : Lutfî Baksî (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbakir), Mizaffer Begzade (Şikakan), Huseyin Kurdo (Amûd), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Mêrdîn), Elî Şêr (Wan), Mehmet Uzun (Siwêrek), Veysi Zeydanlî (Bedlîs), Zeynelabidin Zinar (Batman) û Reşo Zilan (Ağirî).

KURMANCÎ

LI SER RASTNIVÎSÎNA ÇEND TIŞTAN

(II)

Reşo ZILAN

3. Rastnivîsîna pirtikên bi bê û ne -yê

Di zaravayê kurmancî de daçeka **-bi-**yê xwedî çend maneyan e. Wek daçekekê maneya wê ya bingehîn tev, tevî, di gel, pê re, pêrebûn û refaquetkirin e. Bi alikariya vê daçekê çend daçekên hevedudani jî tên saz kirin, ku di pêkhatinê weha de rola **-bi-**yê pêşdaçek e. Ev pêşdaçek çu caran bi peyva berî xwe yan jî bi dû xwe ve nayê zeliqandin. Ew her tim serbixwe û cihê tete nivîsîn. Paşdaçekên ku daçekên hevedudani pêkhatin jî, ku **-de, re, ve-** ne, divê wek **-bi-**yê cihê û serbixwe bêne nivîsîn.

Ev çend nimûne ne ji bo daçekên sade:

*Tu hîna bi kurdî nizanî!
Balafira me hê bi hevayê neketiye.
Ewî pere bi bêrika xwe xist.
Bi min, ew ne tişteki qenc e.
Tu bi ya min bike, guh mede xelqê.
Mendoyê bêbext ew bi kuştin da.
Ez bi şivan bûm.*

Ev jî çend nimûne ne ji bo daçekên hevedudani:

*Mêvan dê berbi êvarê bêne malê.
Karwan ber bi destê sibehê derkete rê.
Devê şûşê serbi jêr meke, serbi jor bike!
Ne ku ez, lê biser de ew ji me dixeyîde.*

*Ji duhî û bi virde ez di nivînan de me.
Kinc û solên min bi avê de çûn.
Min dît, ku hin serbaz ber bi gund ve diçûn.
Tişteki bi ser ve zêde meke!
"Axa, bi deh gundiyan xwe ve, bauer dike ku Keyxosrow e".
Şagirt bi mamoste re çûn çolê.
Nasnameya wî ne bi wî re bû.
Bi derenceyan re hilleşiya taqa didiwan.*

Herweha **bi** dikare rola forma alaviyê (enstrûmental) jî, ango çekirin yan jî bûna tişteki bi riya yan jî bi alikariya alav û amrazekî (alet, hacet, enstrûment), bine çih. Bo nimûne:

*Ez çayê bi şekir vedixwim.
Ajda bi otomobilê diçe çarşiyê.
Hestî bi kêrê nayên hîr kirin.
Wî destên xwe bi sabûnê şuştin.
Cendîrme dixavazim me bi darê zorê bînin rê.
Dîwarên odeyê bi keviran hatine çekirin.
Welat navê xwe bi qelemê nivîsand.
Wî bi galegalê serê me bir.
Pirto bi destê Nevzad hat kuştin.
Min ew pere bi destên xwe spartin wî.
"Yek heyê, bi sedî; sed heyê, bi yekî".
"Dinya bi dor e, ne bi zor e".*

Ka de tu bi navê Xwedê sond bixwe!

Ji bilî vê, **bi** dikare bibe hoker jî. Heke **bi** bi rola hokerê rabe jî divê ew bi tena serê xwe bête nivîsîn. Heçî **bi-ya** hoker e, ew jî bo dañçavkirina çawan û herweha kînga, di çi zemanî de qewîna bûyerekê ye. Wek:

- Wê bi dizîka ji kurê xwe re got.*
- Bi** rastî ez ne di wê baweriyê de me.
- Bi** roj ba dîhat, **bi** şev jî baran.
- Zimanê wî roj **bi** roj qelstir dibe.*
- Wî **bi** temamî dest jî kurdîniyê berdaye.*
- Ez ê ji te re **bi** tenê gotinekê bibêjim.*
- Hevînd **bi** wî awayî nikare bixwîne.*
- Ez ê ne **bi** siwarî, lê **bi** peyafî bêm.*
- Tu **bi** qencî jê re bibêje, ne **bi** xerabî.*
- Hevraz her **bi** carekê derew dikirin.*
- Em **bi** saetan li benda te man.*

Herwekî ku di hevokên jorîn de jî diyar dibin, rola **bi-yê**, jî bilî ku ew hoker e, temamkera lêkerê (verbal attribut) ye jî. Ango **bi**, naveroka hevokê bi alîkariya lêkeran temam dike. Gava ku em li hevoka *Wê bi dizîka ji kurê xwe re got* dinihêrin, em dibînin ku di vê hevokê de peyva *bi dizîka* bi rola hokerê radibe. Ew bi me nişan dide, ku diya wî kurikî bi çi awayî, bi çi rengî bi kurê xwe re peyiviye. Heke em pîrsa *Wê çawan ji kurê xwe re got?* jî hevokê bikin, dê bersiva pîrsa me *bi dizîka* be. Ne xwe, *bi dizîka* hoker e. Lê belê, pirtika ku di vê hevokê de lêkerê temam dike, **bi** ye. Bê bikaranîna **bi-yê**, em nikarin lêkera di vê hevokê de, ku *got* e, temam bikin. Ji lewre jî em jê re dibêjin ev **bi**, temamkera lêkerê ye. Ji ber vê yekê jî divê ev **bi** bi tena serê xwe bête nivîsandin.

Carina jî **bi** bi rola pêspirtikê radibe û di forma îzafeyê de tête bi kar anîn. Di rewşên holê de, divê em **bi-yê** jî peyva ku bi dû wê re tê, veneqetînin û wan bi hev re binivîsin. Wek:

- Xwarina **bi** rûn dijîminê tenduristiya me ye.*
- Kebaniya **bi** zarok xwe vedihîsîne.*
- Heval mirovekî **bi** bext e.*
- Ev bizina me heywanekî **bi** goşt e.*
- Ciwan goştê **bi** bez bez nedikir.*
- Destgirtiya wî yekê **bi** naz e.*
- Hêmin xwarinên **bi** tam çêdike.*
- Xortên **bi** kezêb jî gundê me derketine.*
- Geliyên **bi** dar xemla welêt in.*

Wek xuya ye, di nimûneyên jorîn de rola **bi-yê** pêspirtik e. Ew hatiye pêşya peyvekê, jê rengdêreke nû afirandiyê. Ev rengdêra nû jî bûye temamkera navdêrekê yan jî bernavekê. Divê bête gotin, ku rengdêrên weha çêkirî, gelek caran îdyomên nû pêk tînin û jî aliyê naverokê ve, maneyeke nû diafrînin. Herwisan, **bi-yên** pêspirtik yê bi vî rengî, piñ caran maneya *heyî, heyê, xwedî/xwedan* yan jî maneya paşpirtika *-dar* didin naveroka peyva di gel xwe. Ango: Birûn = rûndar, rûnheyî.

- Bizarok = ducanî.
- Bibext = xwedîbext.
- Bigoşt = goştdar, goşt heyî.
- Bibez = bezdar, bidon, birûn.
- Binaz = nazdar.
- Bitam = tamdar, biçêj, çêjdar.
- Bikezêb = wêrek, mêrxwas.
- Bidar = dar lê heyê.

Tiştên ku me di warê rastnivîsina **bi-yê** de gotin, bi gîstî, di warê rastnivîsina **bê-yê** de jî derbas dibin. Ji ber ku ferqa di navbera **bi û bê** -yê de, bi tenê jî aliyê naverokê û maneyê ve ye. Ne ku jî aliyê rêzimanî ve. Ji aliyê rêzimanî ve rola herdu-

kan jî yek e. Lê belê, herwekî tête zanîn, ew jî aliyê mane û naverokê ve du pirtikên bervajiyên hev in. Heçî **bê** ye, ew di maneya tunebûn, pênebûn û hwd de ye. Ew jî peyva *bêyî* hatiye kurt kirin û bûye **bê**. Car caran dibe **bêî** jî. Ew, nemaze gava ku di gel gehîneka *ku*, yan jî bi tena serê xwe di maneya hayjêtunebûn, tunebûn û bihevnebûnê de tête bi kar anîn, dibe **bêî**.

- Ev in çend nimûne jî bo rastnivîsina **bê** -yê.*
- Ne bi hev re:
- Ez çayê **bê** şekir vedixwim.*
- Bê** guman ew tiştên te gofî, rast in.
- Duhî ez **bê** pere çûbim dikanê.*
- Goşt **bê** bez e, ji te re baş e.*
- Wî cînarê xwe **bê** sebeb bi hêrs kir.*
- Ez ê qewlê xwe **bê** gotin binim çib.*
- Çi bikim, **bê** bext im, şansê min tune ye!*

Bi hev re:

- Koçer mirovekî **bê** bext e.*
- Dibêjin ew bi derdekî **bê** derman ketiye.*
- Meyweyên **bê** tam nayên xwarin.*
- Mirovê **bê** kar divê li kar bigere!*
- Xwarina **bê** pere bi destê her kesî nakeve.*
- Penêrê **bê** îman nedihate xwarin.*
- Ev bîr, bîreke **bê** binî ye.*
- Cira hevalê te yê **bê** rû ne xweş e.*
- Tu dê ji kû mirovekî **bê** deng bibîn?*

Çend nimûne jî bo rastnivîsina **bêî** -yê:

- Ev **bêî** min nabe.*
- Êzdîn **bêî** xanima xwe naçe serdana xelqê.*
- Ev **bêî** aqêha mamosteya xwe derketine heuşê.*
- Bêî** ku cînarên bibihîsîne, mala xwe bar kiriye.
- Bêî** ku tu bizanîbî, me pereyên xwe hiltanîn.

Heçî rastnivîsina pirtika **ne-yê** ye, qaîdeyên ku ji bo rastnivîsina **bi û bê** -yê derbas dibin, divê ji bo rastnivîsina pirtika **ne-yê** jî derbas bibin. Berî her tiştî, pirtika **ne-yê**, pirtikeke neyîniyê ye. Ji bo pêkanîna raweya neyîniyê tête bi kar anîn. Me dil nîne, ku em li vir disan li ser raweya neyîniyê qaîdeyên ku ji bo wê derbas dibin, rawestînin. Ji ber ku me li ser vê pîrsîrêkê di hejmeta 5-an ya KURMANCÎ de, ku di havîna sala 1989-an de hatiye weşandin, benedekê taybetî nivîsîbû. Ji ber vê yekê jî, em ê bi tenê bi kurî jî **ne-ya** ku mirov bi hev re dinivîse, çêl bikin.

Qaîdeyên ku di warê rastnivîsina **ne-yê** de derbas dibin, herwekî yê **bi û bê** -yê ne. Ango, her çi gava ku rola **ne-yê** bibe temamkera lêkerê, divê ew cihê bête nivîsîn. Lê heke rola **ne-yê** bibe pêspirtik û ew di gel peyva bi dû xwe re rengdêreke nû yan jî îdyomekê biafrîne, divê ew bi hev re bête nivîsîn. Wek:

Ne bi hev re:

- Heyam niha êdî **ne** sar e.*
- Eylo **ne** kurapê min e, lê kurmetê min e.*
- Ew ê ku telefon kiribû, **ne** ez im.*
- Doktor dibêje ku ew **ne** kumêr e.*
- Hingê Efrasyab **ne** rengkorî bû.*
- Mircan **ne** yara Keleş e, yara Kawe ye.*
- Ew camêrê ku tu dibêjî, **ne** merd e.*

Bi hev re:

- Miraz **ne** mirovekî dewlemend e, **ne** dar e.*
- Zagros **ne** yarê me hemûyan e.*
- Gelo kîjan doktorî ew **ne** xweş muayene kiriye?*
- Ewî ne duayên qencan, lê duayên **ne** qencan kirin!*
- Mem û Zîna Xanî yê **ne** mir sertaca edebiyata me ye.*
- Camêrên **ne** merd yê wê te, nehatine rîkalê dinyayê.*
- Mîha me jî û çêleka me jî **ne** zok in.*
- Kesê **ne** heq divê cezayê xwe bibîne.*

35- ramê stûr	bacak	cuisse	haunch
36- ranê zirav	dirsek	jambe	gaskin
37- çevok		jarret (la pointe du jarret)	hock
38- dêl, qemçik, boçik	kuyruk	queue	tail
39-44- meşa hespan	at yürüyüşleri	allures	gaits of the horse
39- qedem, meşa nerm, rêveçûn	yürüyüş	pas	walk
40- rewan	rahvan	amble	pace
41- loq	tıns	trot	trot
42- gurloq		galot	canter (hand gallop)
43-44- çargaviya nerm	hafif dörtnala	petit galot	canter
43- çargav, çarnal	dörtnala	galot	gallop
44- çargaviya mişt	hücum dörtnala	grand galot	full gallop
temen, emr	yaş	âge	age
şîre, 1 salî	1 yaşına kadar	jusqu'à 1 an	less than 1 year old
bîrye 2 salî	tay	poulin	foal
cohnî, canî	1 ile 2 yaşları arası	âge de 1 à 2 ans	between 1 to 2 years old
nuhîzî, 3 salî	2 ile 3 yaşları arası	âge de 2 à 3 ans	between 2 to 3 years old
qute, 4 salî	3 ile 4 yaşları arası	âge de 3 à 4 ans	between 3 to 4 years old
dêlberdayî, 5 salî,	4 ile 5 yaşları arası	âge de 4 à 5 ans	between 4 to 5 years old
hesp, ji 5 salî pê ve	at (5 yaşından sonra)	cheval (à partir de 5 ans)	horse (5 years old or more)
nişana 5 saliyê ew e ku di diranên pehn hene, dibêjin enaf.			
nîjdî kirin, di 5 saliyê de ku ji bona hesp dêla xwe baş hilde jor, hinekî ji dêla wê/wî dibirin.			
RENGÊN HESPAN			
reşbez	koyu gri	gris foncé	dark grey
sorboz	demir kır	aubère	strawberry roan
şînboz	çelik grisi	gris bleu	blue grey
kumêt	doru	bai, e	bay
zerkumet	kule	isabelle	light-tan (horse)
qule	seklî at	balzan	(horse) with white stockings
qemer	yağız	brun	brown

F E R H E N G O K A

ROJA NÛ

Amadekar : Reşo ZÎLAN

<i>kurdi</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
kiryarî	abone ücreti	abonnement	subscription
kiryar	abone	abonné (e)	subscriber
kiryar (bikir), kirîdar, kiryo	alıcı	client, acheteur	client, buyer
bişûndemayîn	gerikalma	arriération	backwardness
xwe di ser re zer kirin, xwe di ser ve çeng kirin	aşmak	franchir	to cross
navtêdan	kışkırtma, tahrik	provocation, incitation, instigation	provocation, incitement, instigation
lêşorkirin, lêtûjkirin	kızışturma	excitation	excitement
bîrewer	aydın	intellectuel	intellectual
xweser	bağımsız	indépendant	independent
xweserî	bağımsızlık	indépendance	independence
heyîn	varlık	existence	existence
bîr birin, bîr lê birin	düşünmek, tahmin etmek, değerlendirmek	penser, évaluer, tenir compte	to think, to evaluate, to take into account
lebat, endam	uzuv	membre	member
xerabe, kavi, wêran, dêris, xirbe	harabe	ruine	ruin
bi dar ve kirin	idam etmek	pendre	to hang
yekîne	birlik (askeri)	unité (militaire)	unit (military)
bombeavêj, bombavêj	bombardıman uçağı	bombardier	bomber
sozwinda	sözünü tutmayan	qui ne tient pas parole	who doesn't keep his word
qîpçe kirin	kenetlemek	cramponner, attacher	to clamp, to fasten, to tie
neqeb	geçit, gedik, ara	passage, brèche	passage, breach, gap
mamik, tîstonek, qelpik, têderxistinok	bilmece	devinette	riddle
noqav	deniz altı	sous-marin	submarine
bin av kirin	batmak	couler, faire plonger	to sink, to plunge sthg into
baskordî	kolordu	corps d'armée	army corps
sinçî, sincî	karakter, ahlak	caractère, habitude	character, habit
sermed	ebedî	éternel	eternal
sermedî	ebediyet	éternité	eternity
fermandar	komutan	commandant	commander
serfermandar	başkomutan	commandant en chef	commander-in-chief
serfermandarî	başkomutanlık	commandement en chef	commandement-in-chief
topên balafirşikên	uçaksavar toplan	artillerie anti-aérienne	anti-aircraft artillery
nûçegihan	muhabir	correspondant	correspondent
zirehpûş, zirîpoş	zirhlî	cuirassé	battleship
navhincî, navincî	orta büyüklükte	moyen	middle sized
ardû	kuru yakacak	combustible solide	solid combustible
sotemenî	yakit	carburant, combustible	fuel
tasa şihîne	terazi kefesi	plateau d'une balance	scales pan
şihîn, şehîn	terazi	balance	scales
penah	barınak	abri	shelter
pê dan erdê	direnmek	résister	to resist
berfende, aşit, renî,	çığ	avalanche	avalanche
renû, herez, basû, şepe, horyes			
pûn: pûyin, debax kirin	sepilemek	tanner	to tan
nav hilanîn	zıkr etmek	mentionner	to mention
leylan	serap	mirage	mirage
seyandin (dûtin)	sıvamak	enduire	to coat
bi cezbe ketin	(tarikati ehli için)kendinden geçmek	entrer en transes	to go with a trance
cezbe	kendinden geçme	trance, extase	trance, ecstasy
serguzest	serüven	aventure	adventure
kongirav	takimada	archipel	archipelago
gehînek	aşama, merhale	étape	stage, stop

serfirazî
heyman, qelandin, tov birandin
bijarte, bijare
dirêjî... kirin
sermiyan
têkili... bûn
çeleng
şehreza
dîdevan
dîdevanî
nîkbîn, çakbîn
nîkbînî, çakbînî
bedbîn
bedbînî
amanc
qad
qada şer
qada dahatinê
alan
alan dan
bi hewa ketin
nuhirandin
torin
narincî
sincok : benî, meşlûr, sincûx, kome
kesme : helîl

zafer
yok etmek
seçkin, seçilmiş
saldırmak, hücum etmek
başkan, lider
karşmak
çevik, cesur, hareketli, yakışıklı
becerikli, yetenekli, bilgili
gözcü
gözcülük
iyimser
iyimserlik
karamsar
karamsarlık
amaç, ereç, hedef
saha, meydan, alan
savaş alanı
iniş alanı
yankı
yankılamak
havalanmak
mırıldanarak şarkı söylemek
asil, yakışıklı
turuncu

victoire
exterminer
choisi, distingué
attaquer, assaillir
président, chef
intervenir, s'immiscer
vivant, alerte, agile, beau
avisé, habile, adroit, talentueux
surveillant, sentinelle
surveillance, garde
optimiste
optimisme
pessimiste
pessimisme
but, objectif, cible
terrain, champ, place
champ de bataille
terrain d'atterrissage
écho
répercuter, produire un écho
prendre l'air, s'envoler
fredonner
noble, beau
orangé, châtain clair.

victory
to exterminate, to wipe out
select, distinguished
to attack, to assault
president, chief
to intervene, to interfere
alive, alert, agile, lively, beautiful
sensible, skilful, dexterous, skilled, gifted
sentry, watchman
watch, surveillance
optimist
optimism
pessimist
pessimism
goal, objective, target
ground, field, place
battle-field
landing ground
echo
to echo
to take off, to fly away
to hum
noble, handsome, beautiful
chestnut, light biswin, reddish

F E R H E N G O K A

Nûbara Ehmedê Xanî

Amadekar : Zeynelabidin ZINAR
Nûbar di sala 1683 an de hatiye nivîsîn.

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilizî
gerew, graw	1) rehin 2) karşılık	1) gage 2) contre-partie, contre-valeur	1) pawn 2) compensation
ziyan	hasar	dommage, perte	dammage, harmn, loss
derew	yalan	mensonge	lie
şilîl	çavdar	seigle	rye
to	kaymak	crème	cream
bet	toy	outarde	bustard, Canada goose
zîv	gümüş	argent	silver
paxir	bakir	cuivre	cooper
risas, zirinc	kurşun	plomb	lead
qela	kalay	étain	tin, pewter
ejnû	diz	genou	knee
sîng	göğüs	poitrine	chest, breast
ran	baldır	cuisse	thig
didan (diran)	diş	dent	tooth
lêv	dudak	lèvre	lip
xasma: nexasim,	özellekle	particulièrement,	particularly,
nemaze		spécialement	especially
bajar	şehir	ville	city, town
dirav	para	monnaie, argent	money
ermûş	ipek	soie	silk

mehder	şefaet	intercession	intercession
mehdervan	şefaetkar	intercesseur	intercessor
rewal: bêmu	tüysüz	imberbe	beardless
hilû	pürüzsüz	lisse	smooth
biçûk	küçük	petit	small
mak	ana, anaç	mère, matrice	mother, matrix
asîman	gök	ciel	sky
mey	şarab	vin	wine
meyxwer	şarapçı	buveur de vin	wine drinker
hinarî	gönderilen, elçi	envoyé	envoy
bêgav	mecbur	obligé	obliged, compelled
bêgavî	mecburiyet	obligation, nécessité	obligation
gor	mezar	tombe	grave
hinar	nar	grenade	pomegranate
gilyaz	kiraz	cerise	cherry
hejîr	incir	figue	fig
kuncî	susam	sésame	sesame
bih	ayva	coing	quince
kundir	kabak	courge	marrow, squash
penîr	peynir	fromage	cheese
poxîn: genimê	kavut	blé frit	fried wheat
qelandî û hûrkiî			
keşk: çortan	kurut	grumeaux de babeur sechés pour l'hiver	buttermilk lump dried for winter
heban	dağarcık	sacoche	food bag
girr, debax	tabak	tannage	tanning
hevrê	yoldaş	compagnon, camarade	companion, mate
pîşe	meslek	métier, profession	occupation, craft, profession
kevan	yay	arc	bow
kêşik	yay kirişi	corde d'un arc	bow's string
tîr	ok	flèche	arrow
leşker	asker	soldat	soldier
cuwamêrî	cömertlik	générosité	generosity
nijde	devriye	patrouille	patrol
mêrînî	mürüvet	magnanimité, générosité	magnanimity, generosity
lawînî	gençlik	jeunesse	youth
pêşû	sivrisinek	moustique	mosquito
pojan	yavşan otu	véronique	speedwell, veronica
pûng	yarpuz	menthe sauvage	wild mint
superng (siping)	yemlik otu	salsifis des prés	goats beard
kaxez	kağıt	papier	paper
penbû	pamuk	coton	cotton
bêheya	hayasız	effronté	shameless, impudent
riswayî	rezil	infâme, vil	vile, infamous
evîn	aşk, sevgi	amour	love
yar	dost	ami,e	lover
kewden	görgüsüz, cahil, düşüncesiz	écervelé, idiot rustre, goujat	churl, loot, boor co-spouse
hewî	kuma	co-épouse, lien de parenté entre les épouses d'un polygamme	
têkil	karişik	mélangé, embrouillé, désordonné	mixed-up, muddled, disorderly
ask	geyik	cerf	stag, hart
bîşe	çalılık	bosquet, buisson	copse, grove
bardar	yüklü	chargée, enceinte	loaded, laden, pregnant
avis	hamile	grosse, enceinte	pregnant
mafûr	halı	tapis	rug, carpet

mey	şarab	vin	wine
hêvî	umut	espoir	hope
hêvînemayî	umutsuz	désespéré	hopeless
asin	demir	fer	iron
pola	çelik	acier	steel
birasî	izgara, şîş ya da ya da fırında pişmiş	rôti	roast
ta	tel	fil	thread, wire
taze	taze	frais	fresh
belg	yaprak	feuille	leaf
xêvet	büyük çadır	grande tente	large tente
kon	çadır	tente	tente
vîn	îrade	volonté	will
şên	kudret, iktidar	pouvoir	power
ala	bayrak	étendard, drapeau	flag, standard
durû	ikiyüzlü	hypocrite, faux-jeton	hypocritical
qerd	maymun	singe	monkey
zengil	çan	cloche	bell
dojeh	cehenem	enfer	hell
perestin	ibadet	adoration	adoration, worship
sertîlî	başparmak	pouce	thumb
mîdad	murekkep	encre	ink
lengî	topal	boiteux	lame
verêhtin	boşaltmak	vider, verser	to pour, to empty

P E Y V Ê N

Dîwana Tîrêj

Amadekar: Zinar SORAN

kurdi	tirkî	fransîzî	îngilîzî
heyam, dem, dewr	devir, çağ, dönem	temps, époque, période	time, epoch, period
geşt, ger	seyran, kır gezintisi, piknik	promenade à la campagne	walk, stroll in countryside
lenger	1) köprü ayağı 2) çapa demiri	1) pilier d'un pont 2) ancre	1) pillar 2) anchor
koh, çiya	dağ	montagne	mountain
pesar, berpâl	bayır, yamaç	côteau	hillside, slope
panav, deşta bilind a rast	yüksek ova	plateau (de montagne)	plateau
lat	masif kaya, uçurum	rocher, précipice	rock, chasm
xunav	çişeleme, çiy, şebnem	rosée	dew
çirisandin	işıldatmak	faire luire	to polish, to shine
çirisîn	işıldamak	luire, étinceler	to gleam, to shine
perwaz	kanat çırpma, uçuş	envol, battement d'ailes	flight, taking wing
lek	1) 10.000 kişî 2) küme	1) 10.000 individus 2) foule	1) 10.000 peoples 2) crowd
cobar	dere	ruisseau, cours d'eau	stream, brook
bestîn	bağlamak	attacher, lier	to bind, to tie up, to link up
şîpah	ordu	armée	army
çîlak	ince uzun deşnek	baguette fine et rectiligne	rectilinear stick
çîlakî	ince uzun	droit, rectiligne	straight
vîn, viyan	irade, istek	volonté	will

şeg	değnek, hokey değneği	baguette, crosse de hockey	hockey stick
helestin, rabûn	kalkmak	se lever	to wake up
hedan	sabır	patience	patience
sawêr	hayal	imagination	imagination
şermîsar	mahcub	honteux, humilié	shameful, ashamed
mişt	silme dolu	à ras bords	to the brim
piyam, peyam	mesaj	message	message
destbeste	elpençe	soumis le doigt sur la couture	fully obedient
geda	dilenci	mendiant	beggar, mendicant
qaş (kevîrê bi qîmet)	yüzük taşı	pierre sertie	precious stone, gem
nigîn, gustîl	yüzük	bague	ring
rewa	nem	humidité	humidity, dampness
qad, cî, meydan	meydan, alan	place, champ	place, field
şehneşîn	balkon	balcon	balcony
zernegar	altın işleme	brodé d'or	embroidered with gold
şeng	canlı	vivant, plein de vitalité	lively, vivid
pêjin, dengê kerr	hisetme, gürültü, yankı	signe, signal, bruit, écho	sign, signal, noise, echo
pejina te nayê	senden haber yok, görünmüyorsun	tu ne donnes pas de signe de vie	there is no news from you
kalan	kılıf	fourreau, gaine	sheath
dax	dağlama	cautérisation	cauterization
çeleng	çevik, çalışkan, canlı	agile, vif, leste, diligent	agile, nimble, sprightly
êl	boy, il	tribu	tribe
koçemal : tevahiya malê	ailenin tümü	toute la famille	all family
nik, cem, ba	nezdinde, yanında	chez	at, in
kavil	virane, harabe	ruine	ruin
tak û tûk, yekoyek	tek tük	rarement	rarely
pepûk	guguk kuşu	coucou	cuckoo
pertew, şewq, tîrej	ışın	rayon	ray
jana zirav	verem	tuberculose	tuberculosis
kovî	yabanî, evcilleştirilmemiş	sauvage, non domestiqué	sauvage wild
pêxwas	baldırı çıplak	va-nu-pieds	tramp
guft û goy	sohbet	causerie, conversation	talk, chat, conversation
tax	mahalle	quartier	quarter, neighbourhood
tevger, bizav	hareket	mouvement	movement, motion
pêşewa	önder	leader	leader
serwer	ulu önder, hükümdar	souverain	sovereign
rav, 1) nêçîr 2) sef	1) av 2) saf	1) chasse 2) rang	1) hunting 2) row, line
kam	dilek, arzu	désir	desire
xifş, ximş, karxezal	ceylan yavrusu	faon, daguet	fawn, brocket
xûz	kambur	bossu	hunchbacked
nependî	gizli	en cachette	on the sly, secretly
xeml û xêz	zinet, süs eşyası	parure, ornement	ornament, jewels, finery
qûntar	dağ eteği	flanc de montagne	slope
berpal	bel	versant de coline	hillside
baq	demet	bouquet	bunch
hov	vahşi	sauvage, fauve	wild, wildcat
rêç, şop	iz	trace	track
pîkolî, pêkolî	eşeleme	action de piaffer	stamp
pêkolî kirin	eşelemek	piaffer	to stamp, to paw the ground
kêl, kevîrê çikandî	dikili taş, mezar taşı	borne, pierre tombale	milestone, tombstone
kotek	zor	force, coercion	coercion
şevgêr	harami	brigand opérant la nuit	brigand acting by night
ban	dam	toit	roof
liq	şube	section, branche	section, branch
rex	donanım	agrès, cartoucherie	apparatus, cartridge belt

bîdar, şiyar dilawer, dilêr hêvisîn çogan, darê gogê vajî çox kemxa mexmer mircan şêrgele têz	uyanık yiğit nakış işlemek polo değneği ters çuha bir nevi ipek kumaş kadife mercan aslan sürüsü çakmaklı tüfeklerde ateşleme fitili fundalık kura, nasib kura çekmek heves, ilham	éveillé, vigilant brave, vaillant broder crosse envers, � l'envers drap soie de Damas velours corail troupeau de lions m�che du briquet de fusil broussailles lot, part tirer au sort inclination, désir, inspiration commandant en chef soldat gibet, potence silex récidiver (maladie) s'éblouir grêle tempête se retrouver amoureux passion� charogne une variété de hyène hyène éternel éternité lien, liaison, relation brindilles brouillard laid grâce, louange cimetière tituber abreuvoir hallucination 1) extirper 2) ravauder, repriser étourdi, désorienté filer écheveau pelote obole manne, exsudation végétale sommeil de la mort bois pente ascendante chute d'eau, cascade tourbillon ouragan, bourrasque prix, valeur nœud facile � défaire	awake, vigilant brave, valiant, galant to embroider crook, crocier, stick wrong side, inside out woolen cloth silk of Damascus velvet coral herd of lions wick of a rifle brushwood prize, share, lot to draw lots desire, inclination, inspiration commander in chief soldier gallows flint to recur to bedazzle hail storm, tempest to hitch up, to turn outwards passionate carrion a variety of hyena hyena eternal eternity link, linkage, relation twig fog, mist, smog ugly praise, grace cemetery to stagger watering place hallucination 1) to eradicate, to extirpate 2) to darn heedless, scatter brained to spin skein, hank (wool) ball mite, offering, obol manna deep sleep wood uphill waterfall, cascad whirlwind hurricane, storm price, value knot easy to undo
şewl pişk pişk av�tin best	baş kumandan er, nefer sehpa, idam sehpası çakmak taşı depreşmek kamaşmak dolu fırtına çemremek tutkun, sarhoş leş bir sırtlan cinsi sırtlan ebedi ebediyet bağ, ilgi çer çöp pus çirkin şükür, ikram mezarlık sendelemek yalak gözleri kararırma, sanrı 1) çekip koparmak 2) �rmek onarmak şaşkın, başı dönen eğirmek iplik çilesi yumak keşk�l, dilenci çanağı kudret helvası ölüm uykusu küçük orman yokuş yukarı iniş, çağlayan hortum kasırğa narh, deđer çözülmesi kolay düğüm	salar serbaz dars�p� arbeşk axiv�n deliyan terez, z�pik bahoz hilmiştin, rap�çayin beng�n kelax gornebaş keftar sermed sermed� p�wend qirş � qal moran çepel şabaş� ceban hoş�n delav rewrewk hilçinandin	sergerdan z�tin peng gilde keşk�l gezo temara mirin� r�l berokaş ş�p bab�sok, babelisk bag�r nirx hok: gir�ka ku veb�na w� h�san e.

îşk*, îşk dan gulî rîşî mexmer: elba mezin a darîn navkil, kêrî	sıkıştırmak (yük) püskül saçak tahtadan yapılmış büyükçe kap yayık germe tahtası	comprimer, presser houppes frange grand récipient en bois baguette servant à tendre la baratte en outre de chèvre	to squeeze, to press tassel, tuft fringe large wooden bucket stick which serves to brace a goatskin used as churn

* îşk : darê ku pê piştiyek, barek tê şidandin.

Termên rêzimanî

kurdî	tirkî	fransîzî	înglîzî
termên rêzimanî	gramer terimleri	termes grammaticaux	Grammatical terms
alfabe, f.	alfabe	alphabet	alphabet
ûp, f.	harf	lettre	letter
girdek, f.	büyük harf	majuscule	Capital (letter)
hûrek, f.	küçük harf	minuscule	small letter, lower case
dengdar, f*.	ünlü, sesli	voyelle	vowel
dengdara dirêj, f.	uzun ünlü	voyelle longue	long vowel
dengdara kurt, f.	kısa ünlü	voyelle courte	short vowel
bêdeng, f.	ünsüz, sessiz	consonne	consonant
dudeng, f.	iki ünlü, diftong	diphotngue	diphthong
sêdeng, f.	üçünlü, triftong	triphtongue	triphthong
kîte, f.	hece	syllabe	syllable
yekkîte, f.	tek heceli	monosyllabe	monosyllable
dukîte, f.	iki heceli	dissyllabe	disyllable
sêkîte, f.	üç heceli	trisyllabe	trisyllable
kîtandin	heceleme	épeler, syllabe par syllabe	to spell syllable by syllable
pirkîte, f.	çok heceli	polysyllabe	polysyllable
ûpandin	harfi harfine yazdırmak	épeler lettre par lettre	to spell letter by letter
ra, f.	kök	racine	root
rader, m.	masdar	infinitif	infinitif
bêje, peyv, f.	sözcük, kelime	mot	word
bêjeya guhêrbar, f.	değişken sözcük	mot variable	inflectional word
bêjeya neguhêrbar, f.	değişmez, değişken olmayan sözcük	mot invariable	invariable, uninflectional word
bêjeya sade	yalın sözcük	mot simple	simple word
bêjeya hevedudanî	bileşik sözcük	mot composé	compound word
pêşdanî, f.	önek	préfixe	prefix
paşdanî, f.	ardek	suffixe	suffix
eyletbêje, f.	sözcük topluluğu	famille de mots	words family
serbixwe	bağımsız	indépendant	independent
serbixweyî	bağımsızlık	indépendance	independence
piçûkker	küçültücü	diminutif	diminutive
erînî	olumluluk	affirmative	affirmative
neyînî, f.	olumsuzluk	négation, négative	negative
hevedudanî, f.	bileşik	composé	compound
hevmane, f.	eşanlımlı	synonyme	synonymous
hevdeng, m.	eşesli	homonyme	homonymous
dijmane	karşit anlamlı	antonyme	antonymous
devkî	sözlü	oral	oral
nivîskî	yazılı	écrit	in writing
nimûne	örnek	exemple	example

rêziman	gramer	grammaire	grammar
rêzimana kurdî	Kürtçe gramerî	grammaire kurde	Kurdish grammar
navdêr, m.	isim (grammer)	substantif	noun, substantive
nav, m.	isim	nom	name
serenav, m.	özel isim	nom propre	proper noun
hevenav, m.	cins isim	nom commun	common noun
komenav, m.	nom collectif	topluluk ismi	collective noun
navê hevedudanî, m.	bileşik isim	nom composé	compound noun
jimar	sayı	nombre	number
jimarnav, m.	sayı adı	numéral	numeral
tekane, m.	tekil	singulier	singular
pirane, m.	çoğul	pluriel	plural
zayend, f.	cins	genre	gender
mê, f.	dişil	féminin	feminine
nêr, m.	eril	masculin	masculine
nêtar, f.	nötr	neutre	neuter
nêtari, f.	nötrlük	neutralité	neutrality
rastnivîsîn, f.	imla	orthographe	orthography
spehînivîsîn, f.	güzel yazı yazma sanatı	calligraphie	calligraphy
tof, f.	grup, küme	groupe	group
awa, m.	hal, durum	cas	case
tewandin, f. tewang, f.	büküm	déclinaison	declension
tewandin (bitewîne !)	bükümlemek	décliner	to decline
kes, m.	şahıs	personne	person
kesê yekemîn	birinci şahıs	première personne	first person
kesê duwemîn, m.	ikinci şahıs	deuxième personne	second person
kesê sêyemîn, m.	üçüncü şahıs	troisième personne	third person
rengdêr, f.	sıfat	adjectif	adjective
rengdêra çawahîn, f.	niteleme sıfati	adjectif qualificatif	qualifying adjective
rengdêra nişandanê, f.	işaret sıfati	adjectif démonstratif	demonstrative adjective
rengdêra jimarîn, f.	sayı sıfati	adjectif numéral	numeral adjective
rengdêra pirsîyarkî, f.	soru sıfati	adjectif interrogatif	interrogative adjective
pronav, m.	zamir	pronom	pronoun
pronavê keşin, m.	şahıs zamiri	pronom personnel	personal pronoun
pronavê pirsîyarkî, m.	işaret zamiri	pronom interrogatif	interrogative pronoun

* Di xebatên xwe yê rêzimanî de Mîr K. A. Bedir Xan *dengdar* ji bo *bêdeng* ango bîseda ya farisî [(t) : sessiz, (f) : consonne] bi kar aniyê û ji bo *sedadar* a farisî [(t) ünlü, (f) voyelle] jî *dengdêr*; dixebitûne. Ji ber pêşî li tevliheviya navbera *dengdar/dengdêr* bê girtin û ji bo bikarin van mefhuman bi awayekî sadetir bi zarokên kurd bidin hîn kirin, Civîna ziman termên jorîn helbijart.

JI KLASÎKÊN KURDÎ

F erhengoka D îwana Cegerxwîn

-II-

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
kulah: kum	kûlah	bonnet	cap, bonnet
raborî	geçmiş, mazi	passé	past
şax: çiya	dağ	montagne	mountain
diyar: bilindahî	yükseklik	hauteur	height
fexfexe: xwe nepixandin	övünme	pavanement, fanfaronade	strutting about, bragging

devlok: kesê ku dev davêje her kesî lewleb: destikê meşkê: çerxa felekê çikûs: tima mehder: şefaet şebnem: xunav rekeh: qefes qelêr: qilêr, qirêj lehî: lêwî, laser, sêlav pereng: 1) hevrişimê pir sor ê ku dibiriqe, 2) bizot pêkve: bihevve, hemî kepen: qeyd û zincîr, lele, toq û zincîra giran ku dixin stûyê mehkûman kortal xurd, par saw: tîrsa mezin reş û peş reş û peş kirin, çav tirsandin serpêl: heqîr, bêxîret	ısıricı, herkese dil uzatan felek çarkı cimri şefaet şebnem kafes kir sel 1) kızıl ipek 2) köz birlikte mahkumların boynuna takılan ağır zincir uçurum, dipsiz derinlik pay dehşet korkuluk ürkütme ürkek, haksız- lıkları kabul eden, hakir evren diken geveze hovarda	qui agresse tout le monde roue de la Fortune avare clémence rosée cage saleté, crasse torrent 1) soie rouge 2) braise ensemble chaîne lourde portée au cou par des condamnés abîme lot, part frayeur, terreur épouvantail brandir l'épouvantail indigne, vil univers épine bavard coureur, libertin	aggressive towards everyone fate miserly, stingy clemency, leniency dew cage dirt, filth torrent 1) red silk 2) embers together heavy chain put around the neck of prisoners chasm, abyss share fright, terror scarecrow to scare vile, infamous universe thorn talkative womanizer, woman-chaser, libertine 1) bachelor 2) penyles 3) monk oppressed, persecuted piece of material, of cloth to fight wild, savage silver fishbone dive, diving to dive diver schemer source, origine notable, impressive education enamored, passionate lover
gerdûn: kaînat xar: kelem lewçe: çenebaz tolaz: jinbaz, çavlider	gerdûn: kaînat xar: kelem lewçe: çenebaz tolaz: jinbaz, çavlider	gerdûn: kaînat xar: kelem lewçe: çenebaz tolaz: jinbaz, çavlider	gerdûn: kaînat xar: kelem lewçe: çenebaz tolaz: jinbaz, çavlider
zugurt: 1) bê jin 2) bê mal û bê dirav, bê çare, reben, rahib stembar : yê ku stem û zilm dikşîne paçik: perçeyekî nerm ê piçûk, potik şerîpan bûn : bejî : yabanî, ne avî sîm : zîv dasî : parsûyên masiyan noq noq bûn noqar qulebaz : fêlbaz, fenek jêder : çavkanî gerd : mezin, giregir tore : edeb, terbiye bengîn : bi evîna	1) bekar 2) parasız 3) rahib mazlum bez parçası savaşmak yabani, sussuz gümüş kılıç dalma dalmak dalğış üçkağıtçı memba büyük, eşraf terbiye aşık, tutkulu	1) célibataire 2) sans fortune 3) moine opprimé, persécuté pièce de toile, de tissu se battre sauvage (plante) argent arête d'un poisson plonger, plongée plonger plongeur intrigant source, origine grand, notable education amoureux	1) bachelor 2) penyles 3) monk oppressed, persecuted piece of material, of cloth to fight wild, savage silver fishbone dive, diving to dive diver schemer source, origine notable, impressive education enamored, passionate lover

kesekî dîn bûn		passionné	
bengînî	tutku	passion	passion
mihreca	festival,	festival	festival
wefd, <i>nm</i>	heyet, delegasyon	délégation	delegation
merbend :	ayaklara vurulan	chaîne mise	ankle chain
qeyda ling	zincir	aux pieds	
qaçûr, qemçûr	hayvan vergisi	impôt prélevé sur le bétail	tax levied on livestock
hêtûn: kûreya kilsê	demirci ocağı	forge (de forgeron)	blacksmith's forge
an hesinkeran			

- phevlan: ji gotina îranî pehle, şehir, bajar tê, phevlan kesê ku bajar diparast, ku mêt û mêtexas bû, jê re digotin.
- şeraba kamiranî: şeraba bexteweriyê, şeraba ku mirov diğhîne miradê xwe
- li hember hev bûn: şerê hev kirin
- bej : erdê bê av, reşahî
- şût : 1) kone, fenek 2) rût, tazî

F erhengok

Reşo ZÎLAN

Kovara kurdî ya bi navê **Stêrê**, di navbera salên 1943 - 1945-an de, wek paşkoya (servehî) salane ya rojnameya **Roja Nû**, li Beyrûtê hatiye çap kirin. Herwekî tete zanîn, rojnameya **Roja Nû**, rojnameyeke hefteyî bû û di navbera salên 1943-1946-an de li Beyrûtê dihate weşandin. 73 hejmarên rojnameya **Roja Nû** ronahî dîtine. Xwediyê hem **Roja Nû** û hem jî **Stêr**-ê mamostayê payebilind û zaneyê nemir rehmetî Mîr Dr. Kamiran Alî Bedîrxan bû.

Li ser hev 3 hejmarên **Stêr**-ê derketine. Hejmara 1-an di 6.12.1943-yan de, hejmara 2-yan di 28.2.1944-an de û hejmara 3-yan jî di 22.10.1945-an de hatine weşandin. Hemû hejmar di yek mezinahiyê de, angû di formata A3-ê (297x420 mm)

de û 4 rûpel in. Kovar bi xwe wênedar e û wêneyên wê reş û spî ne.

Stêr bi xwe, bi kurdiya zaravayê kurmancî ye û herwekî diyar e, bi kurmanciyê bilind, edebî, spehî û bedew hatiye nitirandin. Heçî mijarên kovarê ne, mijarên giştî û gelemperî ne. Tevî ku mijarên giştî beşeke girîng ya kovarê pêk tînin, tê de nivîsarên zargotinî û edebî jî ne kêman.

Ferhengoka jêrîn, ferhengokeke pir piçûk ya peyvên nû, yan jî peyvên jibîrçûyî, windabûyî, nadir û kêmpendabûyî ne. Ji bilî vê, me peyvên ku ji aliyê rastnivîsîna zaravayê kurmancî de girîngiyekê berpêş dikin jî êxistine ferhengokê. Me li beramber peyvên holê bi tenê **«Rastnivîsîn!»** daniye û bi vî awayî xwastiye bala xwendevanan bikişînin.

Mirarî: mirwarî, durr, lû'lû; kevirekî rengsedef û giranbiha ye. (t) *inci* (f) *perle* (e) *pearl*

Çarnîkar: çarkenar, çarmedor, çaralî, çarhêl, çarhawêl, çarrex

Kû der: *rastnivîsîn!*

(Bi şewq û) **bîn:** (bi şewq û) bînîn

Şanî dan: nîşan dan, nimandin, raber kirin

Pêş kirin: nîşan dan, nimandin, raber kirin

Pevregirêdayî: yekker, yekpare, bihevregirêdayî

(Ev mezinên) **he:** (ev mezinên) han

Sermiyan: = semyan: serek

Dirêjî (neyaran) **bike:** êrişî (neyaran) bike

(Bi hêvî û) **niyaz:** (bi hêvî û) lava

Bi hafa (yekî ketin): bi diyarî (yekî ketin)

Nazenîn: nazdar

Şaristan: 1. welat 2. bajar, şar, şehir

Derêxistin: derxistin

Bend: meqale

Nivîsevan: nivîser, kesê xwedî jêhatin û qabiliyet ku dikare bend yan jî pirtûkan binivîse. Heçî peyv «nivîskar» e, ne bi vê maneyê ye. Ew bi maneya kesê ku şol û karê wî nivîsandin e, bi karê nivîsînê ve bilî dibe, ango sekreter yên ku di nivîsgeh û buroyekê de kar dikin.

Sername: sernivîs, navê bendê

Xebatker: kedkar

Xwe kar kirin: xwe amade kirin

(Çek û) **posat:** (çek û) techizat

Qirên: şer, pevçûn

Gerandin: bi rê ve birin, îdare kirin Berberî: şer û neyarî Bergeh: 1. dûmen, menzere 2. horî-zont, aso, ûfiq 3. perspektîv 4. menzîl, mesafe Gerew: barimte, rehîne Kûrahî: <i>rastnivîsîn!</i> Lê hûr nêrîn: lê hûr bûn, bi hûr û kûrahî li dabaşekê nihêrîn û ew ders kirin. Pêşçavan kirin: nîşan dan, niman-din, raber kirin Gerînde: serkar, mudir Mirovdewlet: mirovên xwedî zanyariyên dewletbirêvebirinê Çîrêdestî: berhema destên huner-mendekî Mermertiraş: kesê ku mermeran ditiraşe û jê tiştêkî diafirîne Nûve: îcad, tiştên nû hatine dîtin û îcad kirin Nûvekar: mûcîd, kesê ku tiştêkî nû îcad kiriye Kûrerastî: rastî û heqîqetên kûr Bilindtir: <i>rastnivîsîn!</i> û h.w.d.: Û her wekî din, û hwd Destnîgar: resam Nîgarandin/nîgarîn: resim kirin Qesirbend: koşkbend, kesê ku	ji avakirina koşkan beşer dike Avahîgeh: cîhê ku avahî lê hene Ziz: hesas Hişyar: <i>rastnivîsîn!</i> Ev pênc sal in: <i>rastnivîsîn!</i> Papor: Keştiyên ku bi buxarê dixebitin Çelê erbîniyê: = çelê `erbe`niyê: çelê erebî, çelê giran Perde vegirtin: perde kişandina di navbera du tiştan de Xame: qelem Daketin erdê: danîn erdê (ji bo çûk û balafiran) Mamoste: dersdar, mu`elim Hevalbend: mutefîq Pereyên xwe: <i>rastnivîsîn!</i> Niha: <i>rastnivîsîn!</i> Dot: keç Lewitîn: pîs bûn Xwe bera avê da: xwe berda avê, xwe avêt avê Qîrker: telal. «<i>Agir ket mala qîrker, kesî bawer nekir</i>». Arî: Xweliya şewitî. «<i>Ariya ber tifika xwe nadim birinca xelkê</i>». Topên balafirşikên: ew celeb çek e ku mirov pê şerê balafiran dike û wan dide erdê.	Pertaw: = pertew, perto: tûrêj Hawîr: komek kesên ku bi eynî pirs û babetê ve mijûl dibin. Çandinî: ziraet Devî: devîçirk, tûm, kem, kurs, dar-kolik, teraş, dirî, hejîk, pûte Ber pê diçû: ber bi wî diçû Weşînek: weşandina bernameyekê bi riya radyo yan jî televîzyonê Civangeh: cîhê ku mirov civanê dide hev û hevûdu lê dibîne, cîhê civanê, cîhê randevûyê, cîhê hevûdu dîtinê Serhoste: hosteyê ku serekîtiya hosteyan dike û serekê wan e. Hostekar: hoste Bihingeh: cîhê ku mirov xwe lê vedihesîne û îstirehet dike. Dagerîn: vegeirîn Şikêrandin: şikinandin, şehandî, şeh kirin Nesaxî: nexweşî Pengav: cîhê ku av tê de pengiviyê Xarê mîhan: keriyê mîhan Boşê dewan: keriyê hêştiran, keriyê deveyan Nijdeyê hespan: keriyê hespan Berxurdar: pardar, behredar Hatinên erdê: dahatên erdê.

F E R H E N G O K A

Memê Alan

Amadekar : Mehmed UZUN

<i>kurdî</i>	<i>tirkî</i>	<i>fransîzî</i>	<i>îngilîzî</i>
mifte, kilît	anahtar	clé	key
bergîr, hespe baran	beygir	cheval de trait, cheval de labour	packhorse
xezîne, defîne, gencîne	hazine	trésor	treasure
sûk, çarşî, bazar	çarşî, bazar	marché	market
havîngeh	yazlık konut	résidence d'été, lieu d'estivage	summer residence, holiday resort cattle's summering area
mîrasxwar, mîratxwir	mirasçı	héritier	heir
haşer û maşer : roja qiyametê	kıyamet günü	jour du Jugement Dernier	Last Judgement Day

xulîn : dengê avê	su sesi	murmure de l'eau	murmur
delîlê heyirîyan : rêberê bêçareyan	çaresizlerin rehberi	guide des infortunés	guide of the wretched
dehiye : qurban	kurban	sacrifice, victime	sacrifice, victim
hermet : xanim	hanım	dame	lady
tenbî : qewîfî	tebîh	recommandation, avertissement	recommendation warning
şalûl	baştankara	mésange	tit (mouse)
qonax : menzîl	mesafe, konak	étape, relais	stop, stopping place
kokim : kal	yaşlı	vieux, vieillard	old
galegot : şayia	söylenti	rumeur	rumour
kuriyê behre : caniyê kûvî yê behrê	denizaltı	hippocampe	hippocampus
serac : kesê ku zînan çêdike	saraç	sellier	saddler
çîn : neqş	nakış işleme	broderie, ornement	embroidery, ornament
şewla rojê : tîrêja roja	güneş ışını	rayon de soleil	ray
lîwan : hesinê gemê	gem	mors	bit
lewend : bedew	yakışıklı	beau, élançé, de belle allure	beautiful, slender, good-looking
û bi bejn û bal		vol	flight
perwaz : fir	uçuş, uçma	odeur de putréfaction, puanteur	stink, stench
wexm : bîhna nexweş, wexmê mirîyan	kötü koku, ölü kokusu	lionceau	lion cub
çêlikê şêran : têjikê şêran	aslan yavrusu	digne	worthy of, deserving
stêle : musteheq, layiq	layık	bâtisseur	builder
avaker	imar eden, mimar	dalle de pierre	stone slab
ferş : teht	döşeme taşı	tacheté, tavelé	spotted, dotted, speckled, packmarked
simsimî	benekli	assassin	assassin, murderer
mêrkuj	katil	reins	kidneys
navkêl	bel	coin, angle	corner
gûş, goş	köşe	noble	noble
sergewer : malmezin, torin	asilzade	somnoler, s'assoupir	to doze, to snooze, to feel drowsy
hênîjîn	uyuklamak	peur	fear
perwa : tirs	korku	intrépide, preux	intrepid, valiant
bêperwa	korkusuz	amoureux	in love, person in love
dilketî	aşık	acte, action	act, action
kir, kirin	eylem	désir, intention	desire, wish, intention
tem	niyet, arzu	désirer, avoir l'intention de	to desire, to wish, to intend to
tem kirin	niyet etmek, arzu etmek	agile, leste, alerte	agile, nimble, alert
lezgîn	çevik	le fil de l'épée	the edge of the sword
binanî ; devê tûjê şûr	kılıcın keskin ağzı	la tige de la botte	boot's let
qonç : boçık	potinin çekilen uzantısı	petit à petit, progresivement	little by little, progressively
pêda pêda : berebere, peyderpey	peyderpey, giderek	aigle	eagle
eylo	kartal	goute de pluie	rain's drop
çilka baranê : dilopa baranê	yağmur damlası	pantalon	trousers, pants
şapik	pantolon	facile	easy
gengaz : hêsan	kolay	flamme	flame
rivên : rivîn, pêtî	alev	joie, liesse, fête	joy, jubilation, celebration
şadimanî, şahî	sevînc, şenlik	toilette, maquillage	toilet, make-up
kok : xeml, xweçêkirin	süsleme	se faire beau, se maquiller	to get spruced, to make-up
xwe kok kirin	süslenmek, güzelleşmek	poussière, détritüs	dust, rubbish, refuse
talaz : toz	toz	suppliant	suppliant
berger : kesê ku li ber digere	rica eden, yalvaran	bonne aventure	fortune
reml, fal	fal	diseur de bonne aventure	fortune-teller
remldar: kesê ku remlê davêje	falcı	le bord de l'eau	water's edge
keviya avê : kenarê avê	su kenarı, sahil		

avan	yardakçı	courtisan, flagorneur	flatterer, fawner
serdilk	aziz, sevgili	favorite, chérie	favorite, beloved, cherished
girgîn	azgın, öfkeli	furieux, emporté	furious, hot-tempered
liyan	zayıf, acılı	faible, meurtri	weak, wounded
bodek, ehmeq	budala	idiot, stupide	idiot, stupid
gurr : gef û gurr	tehdîd	menace	menace, threat
gef û gurr dan	tehdit etmek	menacer	to threaten
ebeboz : pêxwas	lumpen	voyou	hoodlum, hooligan
ebabelek : fesad	fesatçı	intrigant	scheming
hêl : qewet, hêz	güç	force, puissance	strength, power
bi hêl, bi qewet	güçlü	puissant, fort	powerful, strong
ji hêl ketin	bitkin düşmek	être à bout de force	to be exhausted, to be at the end of one's tether
mehfûr	halı	tapis	carpet
pêrçenk : şevşevok	yarasa	chauve-souris	bat
hişmetkar : heyran	hayran	admiratif	admiring
hişmetkar mayin	hayran kalmak	être admiratif, admirer	to admire
bêtar: gelek zêde, felaket	fazla, haddinden fazla	excessivement, terriblement	excessively, terribly
meqet : mînder	mînder	coussin	cushion
kelişo : cilşo	çamaşırıcı	laveuse, femme qui fait la lessive	washerwoman
mihrîvanî : dilovanî	şefkat, muhabet	tendresse, affection, clémence	tenderness, affection, clemency
bijî	yele	crinière	mane
bijiyê şêran	aslan yelesi	crinière du lion	lion's mane
mekaî : dek, fêl	hile	ruse, intrigue	guile, trickery
tiling : dêl	kancık	chienne (insulte)	bitch
dûşk : diş	baldiz	belle-sœur	sister in law
dimik : serê nikil	gaga ucu	le bout du bec	tip of beak
xewle	tenha	isolé, à part, aparté	aside
xewle kirn	özel görüşmek	faire un aparté	to have a private talk
meterîs : sîper, çeper, kozik	siper	tranchée	trench
lek	10.000	10.000	10,000
derbest, çardar	sedye	brancard	stretcher, shaft
kuşim	alay	moquerie	mockery
li kesekî kuşim kirin	biriyê alay etmek	se moquer de quelqu'un	to make fun of s.o.
seypisan : kuçikbav	köpekoğlu	fil de chienne	son of a bitch
pabûsî : pê maç kirin	ayak öpme	baisser le pied	to kiss the feet
pêlepaş : berepaş	geri geri gitmek	à reculons	backwards
lehîzvan, listikvan	oyuncu	joueur	player
şetrenc : kişik	satranc	échec	chess
segman : nişangirê baş	nişancı	bon tireur	good shot
peya, peyar	piyon	pion (échecs)	pawn
kiş	mat	échec et mat	checkmate
hufefuf : dengê pelan			
çirkeçîrk : dengê ben û şîrtan			
gulabdîn : xemla zerîn a ku bi şiklê gul de hatine neqşandin			
berbejn : nivîştî ku bi dirêjahiya xwe qasî bejna kesê ku dixwazin ji nezerê biparêzin, li serê ayet ten nivîsîn, dipêçin dikin nav hicabeke ji şîma û paşiyê dixin stûye xwe.			
merbend : hesinê li lingekî hespê dixin û bi singekî ve girêdidin			
qeyd : hesinê ku pe herdu lingen hespê bi hev re girê didin.			
tûk û gulmit : qaçil û girêk (ê darekî)			
serhevde : pozdaxî, eyba kesekî ku dikarin bidin rûyê merivek wî			
berkiş : di şetrencê de derba berê kişê			
ferzîn : di şetrencê de wezîr			